

С. Зизанія „Казання св. Кирила“. У ґрунтовній передмові К. Студинський вмістив детальну історію видань та історико-теол. аналіз текстів. На відміну від попередників (С. Завитневича, А. Беляновського), які, реконструюючи текст „Катехизису“ С. Зизанія на основі „Kaґола...“ Ж.-Щ. Ф., у полеміці двох авторів були на боці Зизанія, К. Студинський радше схилився до думки, що раціо мав Ж.-Щ. Ф., а не Зизаній, і вважав позицію Зизанія виразно еретичною. І. Франко у своїй рец. на том „Пам'яток“ загалом схвально відгукнувся про це видання, але закинув К. Студинському, що він „усім серцем стоїть на боці унії та її давніх прихильників“ (С. 163).

Постать Ж.-Щ. Ф. у контексті розгляду історії полем. л-ри фігурує також у текстах з історії укр. л-ри М. Возняка, М. Грушевського, С. Єфремова та ін.

Ост. часом згадки про Ж.-Щ. Ф. в укр. науці з'являються також у зв'язку з історією астрономії (П. Кралюк). Мовиться про вивчення спадщини укр. астронома, астролога Яна Лятоса, опонентом якого у полеміці про календарну реформу був М. Лац (полем. трактат „Перевірка Лятосових мінуцій“, 1598).

Пр.: Kaґol, który rozsiewa Stephanek Zizania w cerkwiach guskich w Wilnie. Wilno, 1595 (Передр.: Пам'ятки полемічного письменства кінця XVI і поч. XVII в. / Вид. К. Студинський. Львів, 1906, т. I, с. 13—30 (Пам'ятки українсько-руської мови і літератури, т. V); Plewy Stefanka Zyzaniej, heretyka, z Cerkwie Ruskiej wykłętego. Wilno, 1596.

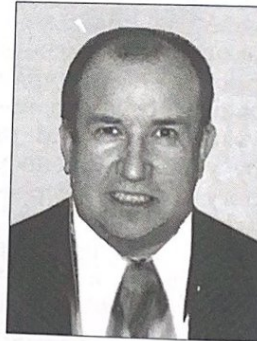
Літ.: Студинський К. Пересторога, руський памятник початку XVII віка: Исторично-літературна студія. Львів, 1895, с. 142—66; його ж. Передмова // Пам'ятки українсько-руської мови і літератури. Львів, 1906, т. V, с. V—X (Пам'ятки українсько-руської мови і літератури, т. V); Франко І. Пам'ятки полемічного письменства кінця XVI і поч. XVII в. Т. I: [рец.] // ЛНВ (Львів), 1906, т. XXXVI, кн. X, с. 162—63; Возняк М. Історія української літератури. Львів, 1921, т. II: Віки XVI—XVIII: Перша частина, с. 203—04; Bibliografia literatury polskiej // Nowy Korbut. Warszawa, 1965, t. 3: Piśmiennictwo staropolskie: hasła osobowe: N-Ż, s. 458; Ozorowski E. Żebrowski Szczeny // Słownik polskich teologów katolickich. Warszawa, 1983, t. IV: S-Ż, s. 549; Старовойт О. Стефан Зизаній. Львів, 1996, с. 34—42; Ісасвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів, 2002, с. 197—203; Корво М. Украинская и белорусская катехитическая традиция конца XVI—XVIII вв.: становление, эволюция и проблема заимствований. М., 2007, с. 240—43, 246—47; Кралюк П., Якубович М. Астрономія у

натурфілософській спадщині Яна Лятоса // Українське небо: Студії над історією астрономії в Україні: зб. наук. пр. Львів, 2014, с. 518—33; Ушкалов Л. Стефан Зизаній в українській, польській та російській традиції XVI—XVIII століть // Ушкалов Л. В. Сковорода, Шевченко, фемінізм...: Статті 2010—2013 років. Х., 2014, с. 228—32; Капраль М., Фелонюк А. Михайло Грушевський і археографія у Науковому товаристві ім. Шевченка (1894—1913 рр.) // Михайло Грушевський: Студії та джерела. Львів, 2019, кн. 2, с. 7—51; Скоцилас І. Новгородські собори в добу конфесіоналізації „руської віри“ (кінець XVI ст.) // Історія релігій в Україні. Львів, 2021, вип. 31: Релігійні процеси в історичному розвитку, с. 7—29.

Софія Когут

ЖЕГОТА ПАУЛІ — див. ПАУЛІ ЖЕГОТА

ЖЕЛЕЗНЯК Микола (* 17. 04. 1960, смт Березна Менського р-ну Черніг. обл. (нині — Черніг. р-ну Черніг. обл.) — мовознавець у галузі діалектології, енциклопедист. Д. чл. НТШ (з 2009), голова НТШ Європи (2009—11).

1977 закінчив Березнян. СШ, 1985 — укр. відділ філол. ф-ту Київ. пед. ін-ту. Після завершення навчання в аспірантурі Ін-ту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР працював там мол. наук. співробіт. сектору діалектології (1989—90). 1989 захистив кандид. дис. на тему „Прийменникові конструкції в українських східнополіських говорах“.

Від берез. 1900 — учений секретар сектору сусп. наук Науково-орг. відділу Президії АН УРСР. 1991—98 — вчений секретар, згодом (на громад. засадах) — заст. голови Укр. міжнар. к-ту з питань науки і культури при НАН України. Зав'язав контакти з українцями багатьох країн світу та представниками укр. діаспори, зокрема розпоч. співпрацю з гол. ред. „Енциклопедії українознавства“, проф. А. Жуковським щодо підгот. 11-го т. ЕУ (доповнення і виправлення), де вміщено низку статей за його авторством. Один з ініціаторів створення (1998) і кер. Координаційного бюро „Енциклопедії сучасної України“ НАН України, на базі якого ор-

ганізовано Ін-т енциклопед. досліджень НАН України: від 2004 — заст. дир. з наук. роботи, 2008—17 — в. о. дир., від 2017 — дир. Водночас працював на кат. укр. мови Нац. пед.

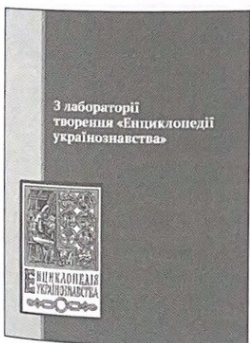

ун-ту ім. М. П. Драгоманова (1990—2016), читав курс укр. діалектології, спецкурси з граматики та історії сучас. укр. мови, зокрема „Українська мова в іменах“, керував дипломними, магістер. та кандидат.

роботами.

Від 1998 — відп. секретар Гол. редколегії ЕСУ — спільного багатотомного енциклопед. проєкту НАН України й НТШ. Один з авторів концепції, структури та реєстру гасел ЕСУ, кер. науков. ред. підгот. її томів.

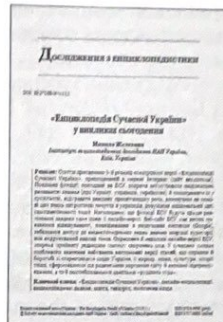
Осн. наук. зацікав. Ж. М.— енциклопедистика (методологія укладання ЕСУ, історія укр. енциклопедій, енциклопед. біографістика й бібліографістика, зокрема укр. діаспори). Послідовник енциклопед. школи В. Кубійовича. Автор статей до низки укр. енциклопед. видань, зокрема „Українська мова“, „Енциклопедія історії України“, ЕСУ. Ініціював створення щорічника „Енциклопедичний вісник України“ (виходить від 2009; відтоді — гол. редактор), бібліограф. довідк. вид. „Науковці України ХХ—ХХІ століть“ (2010; співукладач), електронної версії ЕСУ, електронного „Корпусу енциклопедичних видань України“. Входить до

складу редколегій „Енциклопедії Молдови“, „Національної опери України“, „Великої української енциклопедії“, а також низки ред. колегій наук. видань, зокрема „Україна ХVII ст. між заходом та сходом Європи.

Матеріали 1-го українсько-італійського симпозіуму 13—16 вересня, 1994 р.“ (Київ; Венеція, 1996, автор Передмови); „Поста-ті та ідеї. З історії мовознавства в Україні“

(К., 1995); „Імена України в космосі“ (К., 2002); „Українська архівна енциклопедія“ (К., 2006, т. 1—3, також автор кількох статей); часоп. „Пам'ять століть“, „Вісник

НТШ“, „Україна дипломатична“. Ініціатор проведення й постійний учасник конференції „Українська енциклопедистика“ (з 2008 що два роки). Чл. кількох колегіальних органів НАН України, зокрема К-ту наук. термінології, Науково-вид. ради.

Значне місце в наук. доробку Ж. М. посідає мовознавство — укр. діалектологія (синтаксис), укр. літ. мова (історія та сучас. функціонування, лексикографія, термінологія). Співзасн. лексикограф. серії „Із словникової спадщини“ (від 2008, опубліковано 10 вип. серії), у межах якої здійснено перевид. укр. термінол. словників поч. ХХ ст. Співукладач „Хрестоматії української мови“ у 3-х кн. (К., 2014). Акт. учасник всеукр. та міжнар. наук. конференцій, зокрема Міжнар. конференції в Ілліноійському ун-ті (2006). Чл. оргкомітету з проведення VII Міжнар. конгресу українців (2008), керував окр. секцією. Організував підготовку та видання бібліограф. покажчика „Юрій Клен“ І. Лучкова (К., 2009). Нагороджений відзнакою НАН України „За професійні здобутки“ (2010).

28. 11. 2009 на пропозицію Філол. секції Ж. М. обрано д. чл. НТШ. 2009—11 очолював НТШ Є у Сарселі.

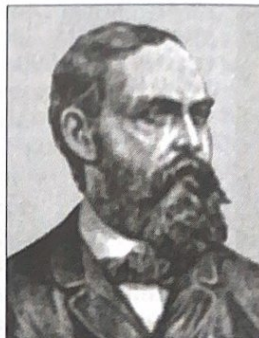
Пр.: Варіювання прийменникових конструкцій в українських східнополіських говірках // Мовознавство (К.), 1988, № 1, с. 60—64; Оролі периферійних діалектів в освітченні історії літературного язика // Історія руского літературного язика старейшей поры: осн. проблеми и перспективы исследования: Тезиси докл. на научно-координац. конф., посвящ. тысячелетию введения христианства на Руси, 988—1988 (31 янв.—2 фев. 1989 г.). М., 1989, с. 36—37; Се-

мантико-синтаксичні особливості складних прийменників в українських говірках // Мовознавство. (К.), 1989, № 6, с. 27—34; Мовознавча спадщина Всеволода Михайловича Ганцова // Там само, 1990, № 3, с. 66—69; Синтаксиси для вираження приблизної кількості в українських східнополіських говірках // Дослідження з української діалектології. К., 1991, с. 53—61; До проблеми дослідження говірок української мови на півдні Бразилії // Другий Міжнародний конгрес українців. Львів, 22—28 серп., 1993 р.: Доп. та повідомлення. Мовознавство. Львів, 1994, с. 140—43; „Я піду туди, куди піде мій народ ...“ // КС (К.), 1994, № 4, с. 24—28 [З публікацією „Автобіографічної записки К. Михальчука“, с. 29—32 та ст. „Чого хочуть від нас Росіяни?“, с. 33—44]; Morphosyntactic variation in predicative adjectives used with the imperative of the copula verb ‘бути’ in Ukrainian // Zeitschrift für Slawistik (Berlin), 1996, Bd. 41, N 4, S. 379—88 (у співавт.); Синтаксиси „через + Nacc“ та „крізь + Nacc“ в українських східнополіських говірках // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології укр. мови: 36. наук. пр. К., 2008, вип. 4, с. 132—35; Історія енциклопедичної справи в Україні // Україна дипломатична (К.), 2009, вип. 10, с. 1077—81; История украинской энциклопедии // „Probleme actuale ale cercetărilor enciclopedice“, simpoz. şt. intern. (2010; Chişinău). Materialele Simpozionului ştiinţific internaţional „Probleme actuale ale cercetărilor enciclopedice“: 11—12 noiembrie 2010 / Consiliul şt.: V. Baharu, T. Belova (Belarus), M. Cimpoi [et al.]; red.-şef: C. Manolache, resp. de ed.: I. Xenofontov. Ch.: Inst. de Studii Enciclopedic. Chişinău, 2011, p. 66—74; Энциклопедии Украины. История и современность // Исторический опыт, актуальные проблемы развития российской региональной энциклопедистики: материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием (Уфа, 27—28 сентября 2012 г.). Уфа, 2012, с. 36—40; Від ЕУ до ЕСУ (коротка історія феномену „Енциклопедії сучасної України“) // Українська енциклопедистика. Мат-ли 3-ї Міжнародної наукової конференції „Українська енциклопедистика“. К., 2014, с. 52—60; „Енциклопедія Сучасної України“ у викликах сьогодення // Енциклопедичний вісник України (К.), 2019, вип. 11, с. 7—22; Методичні засади створення паперових і електронних енциклопедичних видань: посібник. К., 2015, 252 с. (у співавт.); 3 лабораторії творення „Енциклопедії українознавства“. К., 2018, 352 с. (у співавт.).

Літ.: Мельничук Б., Ханас В. Железняк Микола Григорович // Тернопільський енциклопедичний словник. Тернопіль, 2004, т. 1. А—Й, с. 572; Железняк Микола Григорович // Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України—75, 1930—2005: Матеріали до історії. К., 2005, с. 448; Железняк Микола Григорович // ЕСУ. К., 2009, т. 9, с. 529.

Світлана Очеретянко

ЖЕЛЕХІВСЬКИЙ Євген-Іронім (крипт., псевд.: Е. Ж., Евг. Ж., Ж., І. Соколик, Опілянин) (* 24. 12. 1844, с. Хишевичі, Галичина (тепер — Городоцький р-н Львів, обл.) — † 18. 02. 1885, м. Станиславів (нині — м. Івано-Франківськ). Похований на місцевому цвинтарі) — лексикограф, фольклорист, громадсько-культур. діяч.

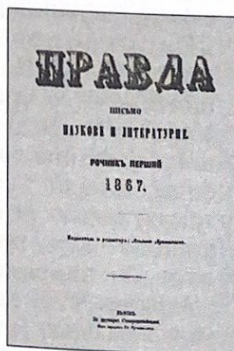
Н. у священичій родині. Навч. у г-зіях Львова та

Перемишля, завершив гімназійну освіту в м. Бережанах (1864), а в 1869 закінчив філософ.-т. Львів. ун-ту. 1871 склав іспит у Краків. ун-ті на право викладати класичні (лат., грец., нім.) мови у нижчих г-зіях. Після навчання у Краків. ун-ті обійняв посаду вчителя укр. і класич. мову у Перемишлі, згодом у польс. г-зії в Станиславові і працював на ній до кін. свого життя.

Ж. Є.-І. належав до народівців, був одним із засн. т-ва „Просвіта“ у Львові та філіалу цього т-ва і б-ки в Станиславові. Також був радником, чл. повітової ради, надзорцем філії „Народної торгівлі“. В ост. дні свого життя брав участь у заснуванні „Читальні“ „Товариства руських жінок“.

Осн. зацікав. Ж. Є.-І. — історія, фольклор, правопис.

Друк. поч., ще навчаючись у г-зії (спершу в коломий. газ. „Голос народний“, а з 1867 — у львів. „Правді“). Ж. Є.-І. — автор істор. розвідок („Історія

сербів до р. 1389“, 1868), статей і рецензій з історії укр. письменства (рец. на кн. Б. Дідицького „Михаил Качковский и современная галицкорусская литература“